

כ"ג בכסלו תשפ"א. 9.12.2020

גיליון מס' 738

פרשת וישב

"וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה" – שיעור קצר על "waze" א-לוהי ו-"waze" אנושי

מאת ירון תאנה. מירב

לפסוקים המתארים את פגישתו הגורלית של יוסף עם האחים בשדות דותן, מוסיף המקרא את התיאור הבא: **"וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בְשָׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לְאָמֵר מַה תִּבְקֹשׁ וַיֹּאמֶר אֶת אַחֵי אָנֹכִי מִבְּקֹשׁ הִגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם וְעִיִּים. וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלֹכָה דִּתְיִנָּה" (ל"ז, י"ז).** חכמינו מסבירים שה"איש" בפסוק זה הוא: "המלאך גבריאל" שהופיע בדרכו של יוסף כדי לסייע לו ולרמוז לו שהאחים מבקשים את רעתו ושיזהר מהם. אבל עדיין נותר הקושי לאיזה "פשט" התכוונה התורה, ומדוע בכלל האריכה בתיאור (לכאורה) לא הכרחי זה, ומה היינו נפסדים אילו קיצרה התורה (כדרכה בקודש) והיתה מובילה אותנו ישר ל- "הגעת אל היעד", בלי כל הסיבובים והפרטים.

אחד מענקי הפרשנים שהתייחס לעניין הוא הרמב"ן שמרחיב וכותב כך:

"וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בְשָׂדֵה. יֹאמֵר כִּי הוּא תוֹעָה מִן הַדֶּרֶךְ וְלֹא הִיא יוֹדֵעַ אֲנִי יֵלֶךְ וְנִכְנַס בְּשָׂדֵה כִּי בִּמְקוֹם הַמְרַעָה הִיא מִבְּקֹשׁ אוֹתָם וַיֹּאדִיר הַכְּתוּב בְּזֶה לְהַגִּיד כִּי סִיבוֹת רַבּוֹת בָּאוּ אֵלָיו שֶׁהִיא רְאוּי לְחַזֵּר לוֹ אֲבָל הַכֹּל סָבַל לְכַבּוֹד אֲבִיו. וְלִהְיוֹדִיעַנו עוֹד כִּי הַגְּזֵרָה אִמְתָּ וְהַחְרִיצוֹת שֶׁקָּרַי כִּי זִמְנָן לוֹ הַקַּב"ה מוֹרָה דֶּרֶךְ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ לְהִבְיֹאוּ בִּידָם וְלִזֶּה נִתְכוּוְנוּ רַבּוֹתֵינוּ (ב"ר פ"ד, י"ד) בְּאִמְרָם כִּי הָאִישִׁים הָאֵלֵה הֵם מִלְּאֲכִים שְׁלֹא עַל חֲנָם הִיא כֹּל הַסִּיפּוֹר הַזֶּה לְהוֹדִיעַנו כִּי עֲצַת ה' הִיא תְּקוּם".

פירוש רמב"ן זה הוא מופלא ביותר, ואיני אלא מגישו בשם אחרים שקדמוני. הרמב"ן "מתרץ" את הקושיה בשני אופנים שעשויים להיראות כסותרים זה את זה. לפי ההסבר הראשון הפסוק בא להגיד את החשיבות של כיבוד אב. יוסף התאמץ רבות בשביל לקיים את מצוות אביו, חצה חצי מהארץ כדי למצוא את אָחִיו הָאֲבוֹדִים, וכשלא מצאם יכול היה לומר לעצמו "אוקי, השקעתי, השתדלתי – ולא הצלחתי... ניתנה ראש, ונשובה הביתה". בא הסיפור עם האיש ומלמדנו איזה רמה של כיבוד אב יש ליוסף. גם כשקשה – לא נשברים. מילוי רצונו של אבא איננו "תוכנית כבקשתך" אלא ערך קיומי הכרוך במחויבות עמוקה. זה שיעור ענק מיוסף על מחויבות לערכים, גם כשהזמנים משתנים ויש הרבה תירוצים ל"למה לא"...

אבל הרמב"ן לא מסתפק בפירוש "הערכי" הזה, ומוסיף פירוש נוסף, שלפיו אין בכלל משמעות למחויבות ולדביקות של יוסף בחיפושיו אחר אחיו ובחתירתו לקיים את מצוות אביו. שהרי בכל מקרה "החריצות שקר", היינו מה שאדם פועל ומשתדל בחיים אינו אִמְתָּ הַמְּדָה למה שנכון ומה שראוי ומה שעתיד לקרות במציאות. ומדוע? "מפני שהגזירה אמת", היינו מה שנגזר מלמעלה, מה "שִׁמְכָתוּב", הוא זה שיקרה, כי כך תיכנן וקבע בורא עולם. זוהי עמדה אחרת לגמרי. הכל כבר כתוב מראש.

לכאורה זה קצת מבלבל. שהרי לפי זה האם יש ערך בהשתדלות האנושית שאנו עושים? בדביקות בערך ובדרך? להנהגות היום יומיות ברמה האישית, הקהילתית והתנועתית? האם המחויבות שלנו, בכל הרמות, ביחס לערכים שאותם אנו מבקשים לייצג ולחיות היא נכונה, או אולי היא "קרב אבוד מראש" שממילא תוצאותיו כבר רשומות לידעי סוד, ומוטב היה לנו להתגמש ולשחרר בידענו ש"הגזירה אמת והחריצות שקר".

ונדמה שאולי זו המורכבות שמורה לנו הרמב"ן, ולצורך המחשתה אשתמש במטפורה של טייס "בֶּקוֹקְפִיט" המנווט עם שני סטיקים את מטוסו הנכבד. "סטיק אחד" הוא "הוויז" של המציאות האנושית, ו"סטיק שני" הוא "הוויז" של המציאות האלוקית. בראשון – אנו מבינים שהעולם תלוי בנו, בהתנהגותנו ובמעשינו. כל סיפורי התורה מזכירים לנו ש"דרך ארץ קדמה לתורה", שהכל תלוי במידות, בפרטים הקטנים, במעשים שלנו. זו אמת ענקית. "עולם חסד יבנה", ובמובן הזה יוסף הוא מודל של דביקות ושל אחריות: "אבא ביקש - אני נאמן לזה עד הסוף...". ואז בא "הסטיק" השני, ומלמד אותנו שלא נתבלבל. יש רובד נוסף ואלוקי – "להודיענו עוד שהגזירה אמת והחריצות שקר". מי שיטוס רק עם "הסטיק" הראשון, עשוי להיתקל בבעיות. אין מה לעשות, המציאות קצת יותר מורכבת מאשר התוכניות האנושיות, ומה שקשור בהבנה ובניהול שלנו. ואולם, מי שיטוס רק עם "הסטיק" השני, גם הוא בבעיה. כך אי אפשר לחנך ולבנות עולם מתוקן, זה "שמימי" מדי. חייבים ערכים, נהלים, סדירויות וכד'. התורה מלמדת אותנו – בהשראת האיש האלמוני מעמק דותן – שיעור יסודי לכל החיים: לטוס עם מערכת "וויז" משוכללת, ולהחזיק תמיד בשני הסטיקים!

ירון תאנה, איש חינוך והדרכה, חבר קיבוץ מירב.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il